

Tato publikace je výtupem aktivity „*Překonávání školního neúspěchu v ČR*“. Zaměřuje se na podporu vzdělávání sociálně slabších dětí a hledání cest ke zlepšování jejich výsledků. Stejnou důležitost však má stimulace ke zlepšování výsledků vzdělávání všech dětí, tedy i těch, které mají lepší sociálněekonomický status a lepší výsledky. Zároveň platí to, že vliv vzdělávací politiky je jen jedním z faktorů, které kvalitu života jedince i společnosti ovlivňují vedle politiky hospodářské, sociální a mnoha dalších.

Ukazuje se jako nezbytné soustředit se na problém, kterému stále více česká společnost čelí a stává se rizikem nejen pro sociálně znevýhodněné děti, ale pro celou společnost. Zvyšování nerovnosti v přístupu ke vzdělávání roste, a to i přes garance, které vzdělávací politika dnes poskytuje.

Rovný přístup ke vzdělávání jako nástroj pro posilování soudržnosti společnosti je dlouhodobě součástí prioritních cílů vzdělávací politiky. *Vzdělávací soustava má integrovat společnost nejenom předáváním sdílených hodnot a společných tradic, ale především zajištěním rovného přístupu ke vzdělávání, vyrovnáváním nerovností sociálního a kulturního prostředí i všech znevýhodnění daných zdravotními, etnickými či specifickými regionálními důvody a podporou demokratických a tolerantních postojů ke všem členům společnosti bez rozdílu (MŠMT, 2001).*

V České republice **garantuje rovný přístup ke vzdělávání všech dětí Ústava ČR, Úmluva o právech dítěte, zákony a činnost odpovědných institucí.** Ustanovení o rovném přístupu ke vzdělávání a zohledňování vzdělávacích potřeb jedince jsou prvními zásadami školského zákona obsaženými v § 2.

Kontrolou a hodnocením naplňování zásad a cílů zákona je pověřena ČŠI, která hodnotí to, zda škola identifikuje žáky se SVP, zohledňuje jejich vzdělávací potřeby, přijímá opatření k odstranění sociálních bariér a zda zajišťuje včasnou podporu žákům s riziky školní neúspěšnosti.

Prosazování rovných příležitostí ve vzdělávání patří mezi priority závazného Dlouhodobého záměru vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy ČR na období 2011–15. V oblasti inkluzivního vzdělávání se počítá například se zlepšením podmínek pro činnost 2. stupně ZŠ (v porovnání s nižšími stupni 6letých a 8letých gymnázií), aby postupně docházelo k přirozenému posílení prestiže tohoto typu školy, nebo s podporou DVPP zaměřeného na problematiku vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami.

Na podporu prosazování rovného přístupu ke vzdělávání jsou určeny nemalé finanční prostředky ze státního rozpočtu. Integrace žáků zdravotně postižených nebo zdravotně znevýhodněných je podpořena nárokovou formou příplatku. Pro žáky se sociálním znevýhodněním nároková (tedy stabilní) forma finanční podpory dosud neexistuje, vyjma například odpouštění poplatků za předškolní vzdělávání. Tato skutečnost je vážným problémem a překážkou pro systematickou práci se žáky ohroženými školním neúspěchem z důvodů sociálního znevýhodnění. Na podporu vzdělávání těchto žáků vyčleňuje každoročně MŠMT nemalé částky ve formě programů. V roce 2013 to bylo celkem 142 milionů Kč. Čerpání těchto prostředků je významnou pomocí, která je však spojená se zvýšenou administrativní zátěží na straně školy i MŠMT a není jistá.

Na vývoj a potřeby vzdělávání sociálně znevýhodněných žáků reagují vládní orgány neziskové i výzkumné organizace a především samotné školy řadou aktivit, které mají významný vliv a přínos (viz kapitola 5). **I přes tyto státní garance, finanční podporu a aktivity nevládních organizací a škol se český vzdělávací systém stal selektivním a má tendenci segregovat děti do škol podle jejich socioekonomického statusu.** Zákon umožňuje velmi časnou volbu výběrové školy, tj. osmiletého nebo šestiletého gymnázia či víceleté konzervatoře, od 11 nebo 13 let věku žáka anebo naopak vzdělávání v programu pro ZV, který je upraven pro žáky s LMP. Tato možnost diferenciací je pozitivní v tom, že školy jsou v „konkurenčním prostředí“ a rodiče si mohou svobodně zvolit školu, kterou považují